

Ameriške čete bodo zapustile baze v Panami

Akcija panamske skupščine presenetila državni department. Zgradnja novega prekopa predlagana

Washington, D. C., 24. dec. — Uradno naznanilo pravi, da bodo ameriške čete zapustile štiri najst vojaških in obrambnih baz v Panami, ker so člani panamske skupščine soglasno zavrgli je sklenjeni dogovor z Ameriko, da slednja dobi v najem te baze v interesu obrambe Panamskega prekopa pred možno agresijo. Vsi člani skupščine so glasovali proti ratifikaciji dogovora. Ameriška diplomacija je doživela velik poraz.

Naznanilo, da bodo ameriške čete zapustile baze, je objavil državni department, pozneje pa potrdilo poveljstvo armade. To omenja med drugim, da se bo evakuacija takoj pričela in bo izvedena v kratkem času.

Akcija panamske skupščine je presenetila državni department. Besednik departmenta je dejal, da so jo narekovala notranje politične zadeve, zaeno pa je izrazil mnenje, da so komunisti podžgali demonstracije v Panami proti ratifikaciji sklenjenega dogovora. Senator Wiley, republikanec iz Wisconsin, je predlagal preiskavo, "ki naj bi ugotovila, ali je katera izmed zunanjih držav pritiskala na panamsko skupščino."

General Floyd L. Parks je dejal, da bo evakuacija ameriških čet popolna. Čete bodo poslane v deset milj široko cono Panamskega prekopa, ki je posest Združenih držav. Izvedba evakuacije je bila poverjena generalu W. R. Crittengerju, poveljniku ameriških vojaških posadk v coni prekopa.

V vojnem času je imela Amerika 134 vojaških, letalskih in mornaričnih baz v Panami. V smislu nedavno sklenjenega dogovora s panamsko vlado bi imela obdržati štirinajst baz proti letnemu plačilu \$180,000. Ameriški državni department je bil pod vtisom, da panamska

De Gasperi dobil zaupnico

Premier zanikal obdolžitve opozicije

Rim, 24. dec. — Ustavna skupščina je izrekla zaupnico vladi premijera Alcida de Gasperija s 303 proti 118 glasovom. Štirinajst poslancev se je vzdržalo glasovanja.

Večina glasov je bila 185, največja, katero je De Gasperi dobil, odkar je izklučil iz vlade komuniste in levičarske socialiste. Proti zaupnici so glasovali komunisti, levičarski socialisti in nacionalisti.

Glasovanje o zaupnici je znamenje, da bo borba pri splošnih volitvah v aprilu prihodnjega leta med levičarji na eni strani in vsemi drugimi strankami na drugi strani. Pričakuje se, da se bodo vse protikomunistične skupine združile v enem bloku.

Pred glasovanjem je De Gasperi govoril v skupščini. Zagovarjal je politiko svoje vlade in varjal obdolžitve opozicije, da je v službi Wall Streeta in ameriških imperialistov. Poudarjal je, da bo kot predsednik vlade vodil Italijo v demokracijo in kooperiral z državami v zapadni Evropi na podlagi načrta ameriškega državnega tajnika Marshalla.

Britske čete streljale na Arabce

Zidovski begunci odpeljani v taborišče

Jerusalem, Palestina, 24. dec. — Britske čete so streljale na Arabce, ki so ovrli promet na cesti v bližini Jeruzalema, Arabci na žide, ki so se udeležili pogreba O. Sterna, v Angliji rojenega časnikarja, ki je bil ustreljen zadnjo nedeljo v Jeruzalemu.

Skupina oboroženih Arabcev je napadla britski konvoj. Sledila je bitka, v kateri je bilo nekaj Arabcev ubitih in ranjenih.

Arabske grupe so napadle več vlakov in jih skušale oropati. Napadi so bili odbiti.

Bitka med židi in Arabci pri Bat Yamu v bližini Jafe se nadaljuje. Pet židov je bilo ubitih. Arabci niso razkrili svojih izgub.

Odkar je generalna skupščina Združenih narodov sprejela zaključek glede razdelitve Palestine na dve državi, je bilo 310 židov in Arabcev ubitih in več tisoč ranjenih. V starem delu Jeruzalema so se ponovno spopadli židi in Arabci. Poročilo pravi, da je bila arabska posadka ojačena.

Židovski begunci, ki so skušali priti v Palestino, so bili deportirani na otok Ciper, kjer je židovsko taborišče. Britske bojne ladje so prestregle parnik, ko se je približal obrežju Palestine. Na parniku je bilo 850 židovskih beguncev.

Jugoslovanska nota o Doshenu

Poslanik Kosanović razkril dejstva

Washington, D. C. — Obtoženi krivopisec in bivši podpornik hrvaškega kvizlinga Pavelić je med onimi, ki so nedavno ustanovili narodni katoliški svet za razseljence v New Yorku, pravi nota, katero je jugoslovanski poslanik Sava N. Kosanović izročil državnemu podtajniku Robertu A. Lovettu. Nanaša se na slučaj Anta M. Doshena, tajnika hrvaškega odbora za begunce.

Kosanović je razkril v noti dejstva in podatke o Doshenu, ki je bil pred izbruhom druge svetovne vojne reprezentant hrvaškega fašista in kvizlinga Pavelića v Ameriki. Pavelić je bil spoznan za krivega umora jugoslovanskega kralja Aleksandra in francoskega zunanjega ministra Barthoua v Marseillesu leta 1934. Doshen je zbiral sklad za obrambo Pavelića, katerega je Hitler pozneje izbral za predsednika luterske hrvaške vlade. Doshen je bil generalni tajnik hrvaških domobrancev, fašistične organizacije v Ameriki, in urednik lista Nezavisna hrvaška država, ki je izhajal v Pittsburghu, dokler ni Pavelić napovedal vojne Ameriki.

Nota dalje pravi, da je bil Doshen obtožen nelegalnega prihoda v Ameriko in krive prisege in postavljen pred federalno sodišče v zapadni Pennsylvaniji. Obsojen je bil v ječo in plačevati denarne kazni. Privzno sodišče je pozneje potrdilo obsodbo.

Newyorški list Times je 13. decembra poročal o ustanovitvi katoliškega sveta za razseljence. Poročilo se je glasilo:

"Kot del svojih odgovornosti je katoliški svet za razseljence naznanil, da bo vodil vzgojno kampanjo z namenom, da seznani ameriško ljudstvo s programom, da se bo zavedlo svojih odgovornosti v reševanju velikega mednarodnega človečanskega problema."

Krili nabornega zakona pomiloščeni

Washington, D. C., 24. dec. — Predsednik Truman je pomiloščil 1,523 krilcev nabornega zakona, ki niso hoteli služiti v armadi. Vrnjene so jim bile tudi vse državljanske pravice. Pomiloščitev je priporočal posebni odbor, ki je proučeval slučaje vseh krilcev nabornega zakona.

RUSKI DRŽAVLJANI POSVARJENI PRED ŠPIONI V SLUŽBI IMPERIALISTOV

Moskva, 24. dec. — Sovjetski državljani so bili posvarjeni, da so zunanje obveščevalne agencije na delu od ustanovitve Sovjetske unije in da morajo biti stalno na straži pred špioni v službi imperialistov. Svarilo je bilo nasleveno državljanom ob trideseti obletnici ustanovitve tajne policije v Rusiji.

Pravda, glasilo komunistične stranke, in Izvestja, glasilo vlade, sta objavili uvodnike na dan obletnice.

"Metode in taktike zunanjih agentov, špionov in teroristov v Sovjetski uniji so se spremenile, ne pa značaj dela," pravi Pravda. "Program imperialistov je isti. Izpodkoptati skušajo vojaško in ekonomsko močnost Sovjetske unije in vzpostaviti kapitalistični režim."

Pripetili so se slučaj, ko nekateri sovjetski državljani niso demonstrirali previdnosti v razgovorih z agenti in špioni zunanjih držav. Dali so jim gotove informacije, kar ne bi smeli. Tajna policija je po navodilih premijera Stalina razširila svoje aktivnosti proti saboterjem.

Pravda dostavlja, "da nemški špioni niso dobili podpore v Rusiji do invazije leta 1941. Niti v vojnem času ni bil odkrit noben slučaj uspeha nemških špionov. Špioni v službi imperialistov iščejo med Rusi moralno nestanovitnost in nezanesljivost posameznike v upanju, da jih bodo potisnili v svojo mrežo. Uveljavljanje dekretov o zaščiti sovjetske države zadnje poletje je zaprlo vrata špionažnim zunanjim agentom v ruskih uradih, industriji in znanstvenih zavodih. Sovjetski državljani morajo vedeti, da je ameriški imperializem udeležen v agresivni kampanji proti Rusiji in drugim državam."

RAZKOL V FRAN-COSKEM DELAVSKEM GIBANJU

Jouhaux resigniral kot član odbora delavske konfederacije

USTANOVITEV NOVE ORGANIZACIJE

Pariz, 24. dec. — Leon Jouhaux, socialist in delavski vođa, je povzročil razkol v francoskem delavskem gibanju, ko je resigniral kot član izvršnega odbora Splošne delavske konfederacije. V odboru je imel pozicijo sotajnika. Jouhaux je bil vođa opozicije proti komunistom, ki kontrolirajo konfederacijo. Član konfederacije je bil od ustanovitve leta 1896.

Pet drugih članov protikomunistične opozicije je resigniralo z Jouhauxom vred. Ti so Pierre Neumeyer, Robert Bothereau, Albert Bouzanquet, Georges Delamarre in Pierre Lebrun. Naznanili so, da bodo ustanovili novo in mogočno organizacijo delavskih unijs pod imenom Confédération General de Travail—Force Ouvrière.

Zaradi resignacije Jouhauxa in drugih članov odbora se bodo morali komunisti, ki so bili v maju tega leta izključeni iz francoske koalicijske vlade, boriti za obdržanje kontrole nad konfederacijo, ki ima šest milijonov članov. S podporo konfederacije so lahko komunisti izvajali močan vpliv na notranje zadeve v Franciji.

Eksekutivni odbor konfederacije je po resignaciji Jouhauxa in njegovih tovarišev podal izjavo. V tej jih je obdolžil kršenja čarterja in pravil konfederacije. Poudaril je, da je njihova akcija v nasprotju z interesi francoskih delavcev, demokracije in miru, zaeno pa je pozval člane, naj zavrnejo apele razkolnikov in ostanejo lojalni konfederaciji.

Razplet je konfekturalni stari socialist Leon Blum. Obsodil je komuniste in jih obdolžil, da so povzročili situacijo v konfederaciji, ki je prisilila Jouhauxa in njegove tovariše v resignacijo. Obsodba je v Blumovem članku v listu Populaire, glasilo socialistične stranke.

"Vprašanje pred delavskim razredom je jasno," pravi članek. "Ali so francoski delavci, ki so bili graditelji republike, ostali lojalni metodam republike? Ali naj bo njihova organizacija svobodna in avtonomna demokracija ali ne?"

Eksekutivni odbor konfederacije je naznanil sprejetje resignacij in avtoriziral razpis volitev. Člani pridruženih unijs bodo izvolili nove uradnike.

Jouhaux je bil generalni tajnik konfederacije 37 let, od 1. 1909 do lani. Porast komunističnega vpliva v konfederaciji ga je prisilila v sprejetje Benoita Frachona, bivšega predsednika unijs kovinarskih delavcev, za sotajnika.

Tito zanikal obdolžitve tiska

Belgrad, 24. dec. — Maršal Tito je zanikal obdolžitve v reakcionarnem tisku, da obiskuje sosedne države in skuša organizirati armado, ki naj bi naveličala na Trst. Dejal je, da so fašisti. Širijo jih listi v zapadnih državah, ker hočejo, da njihove oborožene sile ostanejo v Trstu.

Bivši burmski premier izpuščen iz ječe

Rangoon, Burma, 24. dec. — Dr. Ba Maw, predsednik burmske vlade v času japonske okupacije, je bil izpuščen iz ječe. Aretiran je bil pred petimi me-

Domače vesti

Oblak

Chicago. — Glavni urad SNPJ so zadnjo sredo obiskali Charles P. Klein in John ter Mary Pečar iz Pittsburgha, Kans., v spremstvu Johna Pečarja ml., ki živi v Chicago.

Si zlomil roko

Chicago. — John Sprohar, novi podpredsednik Slavije št. 1 SNPJ, je na ledu padel tako nesrečno, da si je roko zlomil.

Nov grob v Illinoisu

Nokomis, Ill. — Mrtvega so našli doma v kleti Franka Smolicha, člana SNPJ. Sodiijo, da je bil mrtev kake tri tedne — njegova žena je namreč v bolnišnici že čez dve leti in je bil sam doma. Poleg nje zapuša tudi dva brata. Star je bil 73 let in doma iz Straže pri Novem mestu.

Rojenice

Universal, Pa. — Pri družini Mike in Ann Kumer so se oglašile rojenice in pustile prvorojenčka. Mike je bivši podpredsednik SNPJ in sedaj glavni nadzornik, Ann pa je bivša Čikažanka, hči Groserjeve družine in aktivna jednotarica. V tem duhu bosta gotovo vzgajala tudi sinčka. Čestitke!

Iščo brata

Cordoba, Argentina. — Podpisani bi rad izvedeli za svoja dva brata Jožeta in Janeza Ileniča, doma iz vasi Butoraj, pošta Črnomelj, Dolenjsko. Jože je v Ameriki že 42 let. Zadnjič je pisal iz Californije leta 1937. Ako kdo kaj ve o njih, bom hvaležen, ako mi sporoči na naslov: Luis Ilenič, A. Rodriguez No. 1300, Cordoba, Argentina.

Is Clevelanda

Cleveland. — Po dolgi bolezni je v bolnišnici umrla Mary Skrij iz Garfield Heights, rojena Peruzin, stara 42 let, doma iz Doljnega Zemna pri Ilirski Bistrici, v Ameriki 18 let, članica SDZ in SZZ ter aktivna pri gospodinskem klubu SND na Prince Ave. Tukaj zapuša moža Franka in dve hčeri, v Argentini brata, v starem kraju pa mater, brata in dve sestr. — V bolnišnici je umrla Gertrude Krelner, rojena na Šober, stara 82 let, rojena v Loinu pri Kočevju, kjer zapuša 90 let staro sestro. Tukaj zapuša dva vnuka, štiri pravnuke in več drugih sorodnikov. — V ženski bolnišnici se nahajajo Anna Laznik iz Collinwooda, v bolnišnici Lakeside, Hanna House, pa Josephine Podboy od istotam, ki je srečno prestala operacijo. V bolnišnici Huron Road se nahaja Frank Turk — Pri družini Rudolph Jelerčić, ki vodi cvetličarno na Waterloo rd., so se oglašile rojenice in pustile hčerko.

BRITSKA VLADA POTRDLA ODLOČITEV O ODPOVEDI MANDATA

London, 24. dec. — Člani parlamenta so molčali, ko je vlada zaključila novo poglavje v zgodovini britanskega imperija s potrditvijo odločitve, da se bo 15. maja prihodnjega leta odpovedala mandatu nad Palestino, katerega je dobila od stare Lige narodov. To je odmev zaključka generalne skupščine Združenih narodov glede razdelitve Palestine na dve državi.

Besedniki opozicije so izjavili, da je odpoved žalosten konec britskih sanj. Palestina bo v prihodnjem maju prišla pod nadzorstvo Združenih narodov. Britske čete se bodo morale umakniti iz Palestine do 1. avgusta. Laboriti in konservativci so izražali dvom, da bo komisija Združenih narodov, ki bo nasledila Veliko Britanijo, izvedla poverljeno ji nalogo. Palestina seci na obtožbo sodelovanja z zarotniki, ki so umorili dva člana burmske vlade.

Rumunija pozdravila podpis pogodbe z Jugoslavijo

Zveza med vzhodnimi evropskimi državami ojačana. Maršal Tito govoril v parlamentu

Bukarešta, Rumunija, 24. dec. — Čez 100,000 ljudi se je zbralo na glavnem trgu rumunske prestolnice in pozdravljalo naznanilo, da sta Rumunija in Jugoslavija podpisali pogodbo prijateljstva, kooperacije in vzajemne pomoči. To je prva pogodba, katero je podpisala Rumunija po zaključku vojne. V soglasju je z načrtom, čigar cilj je ojačanje ekonomskih, političnih, vojaških in kulturnih vezi med državami v vzhodni Evropi.

Maršal Tito, predsednik jugoslovanske vlade, in Petru Groza, predsednik rumunske vlade, sta izjavila, da blok vzhodnih držav je več kot podonavska federacija, ker vključuje Poljsko in Albanijo poleg držav, katerih meje so ob reki Donavi.

Na sestanku s časnikiarji je Tito dejal, da je Jugoslavija prej sklenila alično pogodbo z Bolgarijo in Ogrsko. Sklenjene pogodbe so izraz volje ljudstev za kooperacijo in vzajemno pomoč v prizadevanjih, katerih cilj je rekonstrukcija držav v vzhodni Evropi.

Na vprašanje nekega časnikiarja, kakšno vlogo bosta igrali armadi Jugoslavije in Rumunije v borbi proti imperialistični agresiji, je Tito odgovoril, da armadi ne bosta storili ničesar, dokler so pogoji za politična pogajanja. Obe armadi morata biti pripravljene na vse eventualnosti.

Vse tovarne in trgovine v Bukarešti so zaprle vrata pred ceremonijami in zvezi s podpisom pogodbe. Strokovne unije so mobilizirale delavce za proslave. Podpis pogodbe je naznanil G. Dej, minister za industrije in trgovino in tajnik rumunske komunistične stranke. Dejal je, da je utrdila zvezo miroljubnih držav pod vodstvom Sovjetske unije in je udarec reakciji ter vojnim hujskačem.

Maršal Tito je govoril pred člani rumunskega parlamenta, potem pa se je udeležil banke, katerega je priredilo jugoslovansko poslaništvo v počast uradnikom rumunske vlade.

Lewis zahteva penzijo za rudarje

Opozicija s strani operatorjev

Washington, D. C., 24. dec. — John J. Lewis, predsednik rudarske unije UMWA, je pozval operatorje, naj pristanejo na zahtevo, da mora vsak rudar, ko dopolni 60 let in dela 20 let v premogovniku, dobiti letno penzijo. Znašala naj bi \$1,200.

Zahteva je bila formulirana na nedavni seji članov odbora unije, ki upravlja zdravstveni in blaginjski sklad. Izjavila je presenečenje in odpor s strani operatorjev. Izjavili so, da bi penzije poleg oskrbe rudarjev v bolnišnicah, podpore bolnim rudarjem in odškodnine povečale stroške za \$240,000,000 letno.

Uradniki rudarske unije trdijo, da operatorji pretiravajo. Operatorji plačujejo sedaj v blaginjski sklad unije deset centov od vsake tone proizvedenega premoga. Prispevek se bi moral zvišati na 40 centov od vsake tone, če bi operatorji pristali na Lewisovo zahtevo.

Operatorji so namignili, da se bodo upirali zahtevi.

Dve bombi eksplodirali v Trstu

Trst, 24. dec. — Dve bombi sta eksplodirali v Trstu in dva najst oseb je bilo ranjenih. Incident se je pripetil v teku pogajanj med Italijani in Jugoslavnimi glede imenovanja kandidata za glavnega svobodnega tržaškega ozemlja.

Komunistični listi v jugoslovanski coni kritizirajo britsko-ameriško vlado. Očitajo ji, da noče storiti nobenega koraka za preprečenje izgredov. Eden policaj in tri ženske so bile ranjene, ko je bila vržena bomba na stražo treh mož v glavnem delu Trsta.

Poročilo pravi, da bi Jugoslavnani sprejeli Italijana kot kandidata za glavnega, da se po-
speši evakuacija 10,000 britskih in ameriških vojakov iz Trsta. Jugoslovanski odbor za osvoboditev Istre je naznanil, da je naslovil apel italijanski vladi premijera Alcida de Gasperija, naj skupaj s njim izbere kandidata za glavnega.

Člani varnostnega sveta Združenih narodov se niso mogli zediniti glede imenovanja glavnega kandidata za tržaško svobodno ozemlje na svoji seji 18. decembra. Predlagali so Jugoslavniki in Italijani, naj se posvetujeta o tem vprašanju in predložita svetu ime kandidata do 5. januarja prihodnjega leta.

Člani italijanske držali so nedavno vrgli ročne granate na skupino ljudi, ki so prišli iz urada komunističnega kluba v Trstu. Štirje Jugoslavniki so bili ranjeni. Policija je naznanila, da sta bila dva člana drhalji aretirana. Granate so bile prej vržene na urad komunističnega kluba, toda ranjen ni bil nihče.

Britsko-ameriška vojaška vlada kritizirana

Trst, 24. dec. — Dve bombi sta eksplodirali v Trstu in dva najst oseb je bilo ranjenih. Incident se je pripetil v teku pogajanj med Italijani in Jugoslavnimi glede imenovanja kandidata za glavnega svobodnega tržaškega ozemlja.

Komunistični listi v jugoslovanski coni kritizirajo britsko-ameriško vlado. Očitajo ji, da noče storiti nobenega koraka za preprečenje izgredov. Eden policaj in tri ženske so bile ranjene, ko je bila vržena bomba na stražo treh mož v glavnem delu Trsta.

Poročilo pravi, da bi Jugoslavnani sprejeli Italijana kot kandidata za glavnega, da se po-
speši evakuacija 10,000 britskih in ameriških vojakov iz Trsta. Jugoslovanski odbor za osvoboditev Istre je naznanil, da je naslovil apel italijanski vladi premijera Alcida de Gasperija, naj skupaj s njim izbere kandidata za glavnega.

Člani varnostnega sveta Združenih narodov se niso mogli zediniti glede imenovanja glavnega kandidata za tržaško svobodno ozemlje na svoji seji 18. decembra. Predlagali so Jugoslavniki in Italijani, naj se posvetujeta o tem vprašanju in predložita svetu ime kandidata do 5. januarja prihodnjega leta.

Člani italijanske držali so nedavno vrgli ročne granate na skupino ljudi, ki so prišli iz urada komunističnega kluba v Trstu. Štirje Jugoslavniki so bili ranjeni. Policija je naznanila, da sta bila dva člana drhalji aretirana. Granate so bile prej vržene na urad komunističnega kluba, toda ranjen ni bil nihče.

PROSVETA THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE
JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Zdravna država (izven Chicago) in Kanado \$8.00 na leto, \$4.00 na pol leta, \$2.00 za četrt leta; na Chicago in okolice Cook Co., \$9.50 za leto, \$4.75 za pol leta; za inozemstvo \$11.00. Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada \$8.00 per year, Chicago and Cook County \$9.50 per year, foreign countries \$11.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vrnejo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštuno.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2857 - 59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

Fiasko v Londonu—III

Naj se še v tem članku nekoliko pomudimo pri zadnji konferenci zunanjih ministrov, odnosno pri Nemčiji, ki je bila glavni predmet tega sestanka. Rekli smo že, da se je ta "mirovna" konferenca razbila vsled tega, ker ni bilo na nobeni strani volje za sporazum. Za polom zdaj seveda krivijo drug drugega, toda le človek, ki je totalno slep ali pa fanatičen pristaš bodisi Moskve ali zapadnih sil bo trdil, da je krivda le na eni strani.

Glavni vzrok ne samo za ta polom, marveč za "mrzlo vojno" med Rusijo in zapadnimi silami je v tem, ker gre v tem boju za vprašanje, pod čigav vpliv bo prišla Nemčija: pod ruski ali anglo-ameriški. To je jedro vsega konflikta. Kako se bo ta boj zaključil, je seveda v naročju bogov. Vsakemu objektivnemu študentu evropske in svetovne politike pa je lahko znano, da v tej smeri ni solucije za evropski niti za svetovni mir.

Vprašanje je res zelo kočljivo; v resnici ne samo kočljivo, marveč tudi nasičeno z dinamitom. Zato tudi toliko manevrov, propagande, očitkov, sumničenja in tudi strahu na obeh straneh. Vse to radi tega, ker je Nemčija še vedno ključ Evrope in bo ostala tudi v bodoče. Sicer je danes ključ le še do zapadne in deloma centralne Evrope, kajti ključ do vzhodne Evrope in Balkana ima danes že Rusija v svojem žepu.

Danes je boj za to, da se Rusiji prepreči, da ne dobi tudi ključa do Nemčije in zapadne Evrope, kajti ako bi ga dobila, bi postala neoporečno dominantna sila ne samo vsega kontinenta, marveč tudi v svetovni politiki. Sicer bi to ne pomenilo, da bi imela Evropo v svojem žepu, marveč le to, da bi se slednja razvijala pod ruskim vplivom. Mi sicer v tem ne vidimo takega strahu kakor ga vidijo na primer v Washingtonu, Wall Streetu in več ali manj tudi v Londonu in Parizu. In sicer ga ne vidimo vsled tega, ker bi po našem uvidevanju tak razvoj končno izmrlil Evropo, ki je bila v preteklih stoletjih glavno vojno žarišče, in ji omogočil mirno sožitje. Vse to seveda le pod pogojem, ako bi ji Rusija ne vsiljevala svojega totalitarnega državnega ustroja, marveč jo pustila, da bi se razvijala v smeri socializma v luči svoje zgodovine in svoje kulture in teženji po demokraciji. Toda prav na tej točki je bojazen v nekaterih progresivnih in liberalnih krogih in zato tudi toliko nasprotovanja proti Rusiji. Prav ta bojazen pa je voda na mlin kapitalistične in vatikanske reakcije, ki bi iz Nemčije in Italije, sploh iz vse zapadne Evrope zopet rada napravila trdnjavo proti Rusiji. Na drugi strani hoče Moskva to preprečiti in zato s pogajanjmi za nemški mir tudi nikamor ne pridejo.

Zastoj med bivšimi zavezniki je zdaj popoln. Londonska konferenca se je navidezno razbila vsled ruskih zahtev za reparacije. Ampak to vprašanje ni tako pereče in kočljivo, da bi se ne dalo rešiti. Par dni pred zaključkom konference so novinarji poročali iz Londona, da je Rusija pripravljena na kompromis, to je na odložitev plačevanja reparacij iz tekoče produkcije, dokler se Nemčija gospodarsko ne postavi na noge, da jih bo lahko zmagovala. To bi pomenilo nekaj let. Če je bila Moskva pripravljena na ta kompromis, tedaj je storila veliko napako, ker Molotov tega ni povedal na konferenci. To omejamo predvsem zato, ker se nam ideja vidi zdrava.

Sigurno je, da bi gospodarsko okrevana Nemčija lahko zmagovala reparacije in pomagala na noge onim državam, katere je razbila in opustošila. In to posebno, ker bo po vseh videzih ostala močna industrijska država, kajti ne Rusija niti zapadne sile je ne nameravajo razindustrializirati v smislu potsdamskega pakta. Na tej konferenci so se zunanji ministri spoznavali, da se dvigne nemška produkcija jekla na 11,500,000 ton letno, kar je le par milijonov ton manj nego ga je producirala 1936. Sigurno je, da je Nemčija pod Hitlerjem potrošila veliko večjo vsoto za oboroževanje kakor bi znalaše reparacije iz tekoče produkcije — po ruskem načrtu približno milijardo dolarjev na leto za dobo 20 let.

Da se je konferenca razbila na tej točki, je več vzrokov. Prvi je politični: da se anglo-ameriška politika prikupej Nemcem, češ, mi smo vaši zaščitniki, Rusija pa vaša izkoriščevalka. Drugi vzrok je v tem, ker ni v interesu politike zapadnih sil, da bi z nemškimi reparacijami pomagale Rusiji do gospodarskega in torej tudi vojaškega jačanja. Čim dalj bo nosila posledice zadnje vojne, čim več let bo morala porabiti za rekonstrukcijo, toliko slabšja bo. Slično tudi njene satelitke. To mnogi odprto poudarjajo. Zapadna Evropa bo v zameno reparacij prejela Marshallov načrt z zapadno Nemčijo vred.

Glavni razlog, da se je konferenca razbila, je po našem mnenju ruski načrt za gospodarsko rekonstrukcijo Nemčije. V tem načrtu je Rusija predlagala v glavnem obrisu sledeče:

1) Ustanovitev osrednjih nemških organov za vse okupacijske cone, ki naj prevzamejo odgovornost in vodstvo za ekonomsko rekonstrukcijo Nemčije. Ti organi bi bili seveda pod zavezniškimi nadzorstvom.

2) Kakor hitro bi bili ti organi sestavljeni, bi dobili nalogo, da podprizivajo nemško industrijo, kar bi pomenilo konec privatnega kapitalizma v Nemčiji.

3) Porurje naj pride pod kontrolo vseh štirih sil — Amerike, Anglije, Francije in Rusije — za daljšo dobo — dokler se Nemčija ne demokratizira in prestane biti potencialna nevarnost za Evropo.

Ta program je bil tisti kamen, ob katerem se je razbila konferenca. O teh točkah sploh ni razpravljala, kajti bile so "prevročne". V interesu anglo-ameriške politike je bilo, da se je prej zaključila s fiaskom. Ako bi se bili podali in razpravljali o teh točkah, bi morali predstavniki vseh treh zapadnih sil javno in uradno pobijati podprizivanje nemških industrij in v bistvu zagovarjati

Poslušajte slovenski radijski program 28. decembra!

Coverdale, Pa. — Članstvo SNPJ v zapadni Pennsylvaniji opozarjam na slovenski radijski program, ki bo oddajan to nedeljo, 28. decembra. Ta program je namreč financirala federacija društev SNPJ v zapadni Penni in bo posvečen federaciji in jednoti.

Kako je že večini Slovencev znano, se oddaja slovenski radijski program vsako nedeljo s postaje WLOA (1550), Brad-dock. Silšali boste pomen federacije in o delu, ki ga vrši že toliko let. To naj zlasti vzamejo na znanje ona društva, ki niso bila že dolgo zastopana na federacijskih sejah.

Na tem mestu se v imenu federacije zahvaljujem vodstvu slovenskega radijskega programa, ki nam gre na roke v vseh ozirih in dalo na razpolago oglaševanje naše federacije po radiu. Torej poslušajte slovenski radijski program v nedeljo, 28. decembra od 11:30 do polnoči. (Dospelo prepozno za objavo v sredo. — Ured.)

Anton Čipčič,
predsednik federacije.

Silvestrova veselica društva 104 SNPJ

West Allis, Wis. — Imamo le še nekaj dni in leto 1947 bo zakončeno. V slovo tega leta bo društvo 104 SNPJ priredilo veselico na starega leta večer, 31. decembra, v Kraljevi dvorani, začetek ob osmih zvečer, konec pa drugo leto.

Zadnje leto smo imeli vstopnino \$1.25, ker pa so se nekateri posetniki izrazili, da je to prevelika vstopnina za ta večer, bo letos nekoliko centov več, vsaj so letos jstvine veliko dražje kot lanske leto. Vsi posetniki bodo dobili dobro postrežbo.

Za ples bo igrala Sizanova godba treh godbenikov. Ti godci so nam igrali že zadnja štiri leta na isti večer.

Ker naše društvo podpira vse dobre ustanove, bo prav prišlo, če ostane nekaj grošev v društveni blagajni. Torej vsi člani in članice našega društva, udeležite se gotovo zabave na starega leta večer.

Vabimo tudi vse druge rojakinje in rojake iz West Allisa, Milwaukeeja in okolice. Vsi boste jako dobrodošli in dobro postreženi, tako da boste zadovoljni, ko se razidemo prihodnje leto. Torej na veselo in gotovo svidenje 31. decembra zvečer v Kraljevi dvorani. Ob tej priliki tudi vsem voščim srečno novo leto in da bi se zopet sešli v isti dvorani 31. decembra 1948.

Za odbor:

Anton Dergahar.

Vabilo na veselico

Denver, Colo. — Kakor običajno vsako leto, tako bo Slovenski dom tudi letos priredil veselico na starega leta večer, 31. decembra, v svojih lastnih prostorih. Vljudno vabimo rojake in rojakinje v Denverju in okolici, da se veselice udeležijo, da bomo skupaj pozdravili novo leto, ki se bo rodilo za časa naše veselice.

Na veselici bo za vse izvrstno preskrbljeno, kajti brata Malovrh in Omanen bosta zopet naredila domače okusne klobase, katere že poznate, zato mi ni potreba še posebej poudarjati, kakšne klobase znata onadva narediti. Rečem le toliko, da boste veliko bolj lahko pili dobro pivo, ko boste prigriznili

kartelizirani kapitalizem, ki je zakrivil dve svetovni vojni in prinesel na površje Hitlerja. To bi pomenilo, da bi bile zapadne sile v defenzivi po vsej Evropi in več ali manj tudi v Ameriki, kajti nemški kapitalizem ima tudi v tej deželi malo odprtih zagovornikov. Na drugi strani pa vsa ameriška politika teži za tem, da se tudi v Nemčiji "free enterprizerstvo" zopet postavi na noge, kar naj se doseže z Marshallovim načrtom.

Tako je ostalo vse nemško vprašanje na isti točki kakor je bilo pred to konferenco. Kot vse kaže bo pri tem tudi ostalo, odnosno bo prišlo do definitivnega razcepa Nemčije v dva dela, v zapadno in vzhodno sfero, kakor tudi še do večjega razcepa Evrope. Po vseh videzih je sklenitev nemške mirovne pogodbe še daleč, ako sploh pride do nje.

Na sliki vidite skupino hollywoodskih pisateljev in režiserjev, ki so bili obtoženi "kaljenja kongresa" vsled tega, ker so se uprli znani inkviziciji "neamerikanskega" odseka niže zbornice. Njih zadeva se bo zdaj prala pred sodiščem. Od leve na desno so: Robert Adrian Scott, Edward Dmytryk, Samuel Ornitz, Lester Cole, Herbert Hibernman, Albert Maltz, Alvah Bessie, John Howard Lawson in Ring Lardner.

Delničarska seja in drugo

Dearborn, Mich. — Leto 1947 bo v kratkem zatonilo in za se bo pustilo veliko želja in sladkih nad. Zelo se je spremenilo za delavca-trpina v l. 1947. Vse, kar smo si priborili v prejšnjih letih, posebno za časa pokojnega predsednika Roosevelta, hoče sedaj reakcija uničiti s tako zvanim Taft-Hartleyevim zakonom.

Večina delavskih voditeljev je podpisala posebne listine, da niso komunisti, ker se hočejo prikupiti vrhni plasti, nekaj pa jih je bilo prikljenih v podpis. Ako bi delavski voditelji vzajemno sodelovali med seboj, vsi za enega, eden za vse, ne bi bil sprejet ta protidelavski zakon. Vrhna plast skuša s svojimi špijoni razdvojiti delavstvo. Če se ne boš pokoril, te bodo pa osmirali z rdečkarjem. Danes je vsakdo "koomunist", ki ljubi pravico in resnico.

Vam vsem skupaj želim srečno in zdravo novo leto!

Za Slovenski dom:
Anthony Jersin, predsednik.

Silvestrovo gospodinjstvo kluba

Detroit, Mich. — Kakor vsako leto, tako tudi letos priredi gospodinjstvo klub Silvestrovo veselico, ki se bo vršila 31. dec. zvečer. Vabimo rojake ob blizu in daleč v našo družbo, da se bomo skupno poslovili od starega leta.

Za ples bo igral Pinkov orkester iz Dearborna. V kuhinji pa se bodo vrtele naše znane kuharice in pripravile okusen prigrizek. Vstopnina je samo \$1, kar ni preveč za današnje čase, ko je tako velika draginja. Torej na veselo svidenje na starega leta večer v Slovenskem delavskem domu na Livernols avenue!

Agnes Kržišnik, blagajnica.

Veselica na starega leta večer

Imperial, Pa. — Društvo 106 SNPJ bo priredilo plesno veselico 31. decembra zvečer. Na seji 14. decembra je bilo sklenjeno, da plačajo vsi člani in članice 75c vstopnine, če se udeležijo veselice ali ne. Plačati bo treba z assementom meseca januarja. Prosim, da upoštevate ta sklep vsi, ki pošiljate svoje otroke plačat assement.

Na veselici vabim vse člane in članice, kakor tudi druge društvenike, prijatelje in znanke. Za ples bo igrala izvrstna Klobčakova godba (Slovene Airliners). Torej zabave bo za vse dovolj. Pridite, da skupaj dočkamo novo leto. (Prišlo prepozno za sredo. — Ured.)

Mary Poljak, tajnica.

Delničarska seja in drugo

Dearborn, Mich. — Leto 1947 bo v kratkem zatonilo in za se bo pustilo veliko želja in sladkih nad. Zelo se je spremenilo za delavca-trpina v l. 1947. Vse, kar smo si priborili v prejšnjih letih, posebno za časa pokojnega predsednika Roosevelta, hoče sedaj reakcija uničiti s tako zvanim Taft-Hartleyevim zakonom.

Večina delavskih voditeljev je podpisala posebne listine, da niso komunisti, ker se hočejo prikupiti vrhni plasti, nekaj pa jih je bilo prikljenih v podpis. Ako bi delavski voditelji vzajemno sodelovali med seboj, vsi za enega, eden za vse, ne bi bil sprejet ta protidelavski zakon. Vrhna plast skuša s svojimi špijoni razdvojiti delavstvo. Če se ne boš pokoril, te bodo pa osmirali z rdečkarjem. Danes je vsakdo "koomunist", ki ljubi pravico in resnico.

V časa vojne smo veliko čitali o junaških Slovanih, ki so prelivali kri v borbi proti nacističizmu, dočim smo mi tukaj trdno delali v tovarnah in kupovali zvezne bonde, danes pa vrhna plast bruha ogenj in žveplo na slovenske delavce.

Se grše pa je, ko sin slovenske matere naperi tožbo proti slovenskim naprednim časopisom, ki so storili že toliko dobrega za slovenskega naseljenca v tujini. Pionirji smo že veliko žrtvovali za vzdrževanje Prosvete, Proletarca in Enakopravnosti, pa pride, v to deželo sin slovenske matere in hoče uničiti vse, kar je naprednega med nami.

Dandanes je vse proti delavstvu in naprednosti, zato se moramo pripraviti za prihodnje volitve in se registrirati! Oddajmo svoje glasove v korist delavstva in porazimo buržoazno reakcijo, ki je danes na krmilu. Naj, za to deluje sleherni Slovan v letu 1948.

Naj še omenim, da Slovenski delavski dom v Detroitu dobro napreduje. Volitve odbornikov se bodo vršile na delničarski seji 28. decembra, začetek ob dveh popoldne. Udeležite se vsi te važne seje! Po seji pa ne nekaj posebnega za vse.

Zaključujem in želim srečno novo leto vsem zavednim Slovincem ro Ameriki!

John Plachter, blag. SDD.

Kdo je Rose Radovich?

Pueblo, Colo. — Ko sva lansko leto z mojim pokojnim možem potovala po Californiji, so me naročniki Prosvete spraševali, kdo je tista Rose Radovich iz Puebla, ki piše tako izvrstne dopise v Prosveto.

Cudila sem se, ker mi še na misel ni prišlo, da se je Reza spremenila ime, ko se je pred leti omožila s slovenskim brivcem Nickom Radovičem. Pod tem imenom jo poznamo vsi Slovenci v Pueblu.

V Pueblu ni slovenske prired-

be, da ne bi bilo zraven mrs. Radovich. Ona je zelo delavna, naj bo pri podpornih društvih ali dramskih. Med nami je zelo spoštovana. Doma je iz Zden-ske vasi pri Sv. Antonu in po domače so jo klicali Mežnarjeva Reza. Torej sedaj jo boste Dobropoljci poznali.

Dne 9. decembra pa je umrla v bolnišnici Corwin Francka Boltezar, ki je bila sestra Rose Radovich. Tudi ona si je stekla veliko zaslug na društvenem in kulturnem polju. (O pokojnici je bilo že poročano v "Domačih vesteh" in v Moharjevem dopisu. — Ured.)

Mary Hegler.

Iz Fontane

Fontana, Calif. — Zadnje čase se precej pogostoma oglašamo iz daljne Californije. Seve, v Fontani nas je sedaj precej Slovencev, ki smo se sem preselili iz raznih krajev in mest Združenih držav.

Naj tudi jaz izrazim nekaj mnenj o današnjem položaju. V teh razburkanih časih človek skoraj zbolji, če posluša radio in čita kapitalistično časopisje. Dan za dnem ne slišimo drugega kot napadanje Slovanov. Enako počenjajo slovenski katoliški pisniki. Zakaj pa ne poročajo, kako lepo je učil šmarjetski kaplan Perko članice Marijine družbe?

Ko sem bila še jaz tam, smo imeli tudi nekega Perkota za kaplana in je bil navihani fant. Seveda, bil je še mladenič. Katoliške pisane bi vprašala, če jim je kaj znano o tisti aferi, kajti sem doma od tam in me zadeva zaima. Čitala sem, da se je kaplan Perko zelo grodo obnašal in govoril proti tistim, ki so trdili, da je on udoben živ. Ubogi narod, ki podpira take ljudi! Zakaj ne grejo delat, ko danes tako potrebujejo delavcev v porušeni Jugoslaviji?

Tedaj, ko sem bila še doma, sta župnik in kaplan rohnela s prižnice, da narod ne sme biti bogat, a župnik pa je imel vsega dovolj, dočim smo morali ti mnogi župljani v Ameriko iti k kruhom. Če jim je zdaj tam prevročje, naj pa se oni pridejo za nami v Ameriko, bodo okusili, kako se služi kruh v tujini.

Nekje sem čitala, da bo morda tudi sam papež primahal v našo deželo.

Tudi jaz sem prejela pismo od moje nečakinje, katere piše, da je jugoslovanska vlada dobra, samo ne more vsem še pomagati, ker je bilo vse razbito in porušeno. Dalje poroča, da so imeli vinskogratve v Zburih na Dolenskem, katere je prinesla 65,000 dolarjev čistega dobička. S tem denarjem pa so potem napeljali elektriko v vas. Torej tako si narod danes sam pomaga v prerojeni Jugoslaviji, dočim se poprej gospodje niso zmenili zanj. Ko sem bila še doma, sploh nismo vedeli, kaj je to vinska trgatve. Da, poznali smo trgatve v vinogradu, a ne druge. Torej napredujejo tudi na Dolenskem! Zato pa je gospodum hudo, ker ljudstvo ne mara biti v temi.

Josephine Brezovec.

Letna seja društva 198 SNPJ

Willard, Wis. — Članstvo društva 198 SNPJ je vabljeno na letno sejo, ki se bo vršila v nedeljo, 28. decembra, začetek ob eni popoldne v običajnem prostoru.

Na dnevnem redu bodo volitve odbornikov za prihodnje leto in druge društvene zadeve. Udeležite se v velikem nagradnem priznanju. (Prišlo prepozno za sredo. — Ured.)

Martin Kira, tajnik.

Vabilo na božično priredbo

Weakagan, Ill. — Odbor Slovenskega narodnega doma je sklenil, da priredi zabavo in božičnico za naš pevski odsek v nedeljo zvečer, 28. decembra. Vsi se še dobro spominjate operete in raznih nastopov našega zbora, radi tega je več kot pravilno, da jih nekoliko nagradimo za njih trud. Glavni namen te priredbe pa je, da zane pozitivno kulturno delovanje v Slovenskem narodnem domu. Naši pevci in pevke se pripravljajo za nastop že od zgodnjepomladi. Na prireditve vabimo tudi vse bivše pevke in pevce in vsakogar, ki se zanima za kulturno delo Slovenskega narodnega doma.

Zabava se bo pričela ob sedmih zvečer. Na razpolago bodo razne dobrote brezplačno. Odbor Slovenskega narodnega doma podpira slovensko kulturo in delavske ustanove. Torej pridite na to zabavo, da se bomo lahko obenem osebno voščili srečno novo leto.

Za odbor: Paul Bartel.

Nazadnjaštvo v veteranskih vrstah

Elizabeth, N. J. — Kakor po mnogih drugih mestih, tako so tudi tukajšnji vojni veterani pridno na delu, da razbijajo in izžvižgajo vse, kar je naprednega. Tako so tudi nameravali preprečiti v Elizabethu shod, katerega je sklicala organizacija Independent Citizens League of New Jersey.

Ta organizacija je najela dvorano v Jeffersonovi srednji šoli in povabila govornika v osebi dr. Kingdoma. Kakor hitro je bilo javno naznanjeno, da bo govoril na shodu 16. decembra dr. Kingdom, so se spustili vojni veterani v dirko, da preprečijo ta shod. Protestirali so pri šolskem in mestnem odboru, češ da ta shod sklicuje skupina ljudi, ki spada k organizaciji Progressive Citizens of America in da je ta organizacija komunistična.

Mestni in šolski odbor je takoj sklical in zaslil obe strani. Zastopniki organizacije Independent Citizens League so dokazali, da vodijo veterani samo prazno propagando, pri tem pa jim pomagajo razne verske organizacije. Torej, ker na zadnji niso mogli dokazati, da je to prevratna organizacija, se njihovega bavlva ni upoštevalo in tako mestni in šolski odbor ni odpovedal omenjeni organizaciji dvorane za shod.

Drugi dan po shodu je lokalni časopis poročal imena govornikov, število udeležencev in vsoto prispevkov. Po tem poročilu se je udeležilo shoda 800 oseb, med katerimi se je nabral znesek \$1,500.

Dr. Kingdom je povedal poslušalcem, da on ne spada k PCA in da bo kandidat za državnega senatorja na demokratiški listi, radi tega tudi ne more podpirati Wallacea za predsednika Združenih držav, ako bo kandidat na listi PCA.

Takoj ko je prišla ta izjava v javnost, so se nekateri delavski voditelji izrekli proti Wallaceu. Med prvimi, ki so podali te izjave, je bil Walter Reuther, predsednik avtne unije CIO, katerega se je posrečilo na zadnji konvenciji avtomobilskih delavskih voditeljev. To se ni zgodilo samo v avtni uniji, ampak tudi v drugih. Rečem samo to: dokler ne bo delavstvo počistilo iz

(Dolje na 2. strani.)

PRIMORSKE VESTI

Ljubljana, 9. dec.

Avstrijska trgovina preko Trsta

Te dni je zapustil Trst grof Patsche, predsednik avstrijske trgovinske zbornice, ki se je pogajal s tržaškimi trgovskimi krogi glede možnosti okrepitve avstrijske trgovine preko Trsta. Na Dunaju se pogajajo predstavniki avstrijske zunanje trgovine ter ameriške zasedbene oblasti glede prevoza tisoč vagonov raznega blaga po železnici Dunaj—Trst. Avstrija zelo čuti pomanjkanje vagonov v železniškem prometu. V tržaškem pristanišču je zadnji čas okoli 8.000 ton raznega blaga, ki čaka na prevozna sredstva, ki avstrijskemu transportu zelo primanjkujejo.

dijski postaji Trst II. v splošno ljudsko ogorčenje, so pri omejenem radiu takoj zopet uvrstili v spored Cankarja ter mladinsko uro in druge oddaje. Sledila je "reorganizacija", katere bistvo je v tem, da je treba izločiti vse one, ki ne spadajo v družino brezdomincev. Program, ki so jih sestavljali izločeni sodelavci, proglašajo sedaj kar na lepem za komunistične. Tako se je zgodilo, da se odstranjujejo od tržaškega radia znani protifašisti. Nedvomno je, da se pretvarja tržaška radijska postaja v propagandno središče Truman-Marshallove reakcionarne politike. Primorske vesti TWO To je ozadje te čudovite "reorganizacije".

Zupan, ki ga noben občan ne pozna

V Sovodnjah pri Gorici se je pripetil dogodek, ki vzbuja zanimanje in dobro voljo daleč naokoli. Italijanska pokrajinska oblast je postavila namreč za župana človeka, ki ga nobeden sovodenski občan ne pozna. Se zanimivejša postaja stvar zaradi tega, ker tudi župan ne pozna nobenega občana. Pokazalo se je, da ni novi župan niti Slovenec, niti Furlan, marveč daleč tam nekje z juga, kjer so za nas sami tuji. Seveda delo na občini zaradi tega zelo trpi. Na noben način ni to ravnanje v skladu z načeli spoštovanja potreb in pravic narodne manjšine v Italiji. Prav gotovo je osnovna zahteva, da so v občinskih uradih v slovenskih in mešanih krajih domačini in ljudje, ki poznajo svoje občane, njihov jezik ter njihove življenjske prilike in potrebe.

V Gorici preganjajo člane Demokratične fronte

Italijanske policijske oblasti v Gorici se zadnji čas zelo zanimajo za člane Demokratične fronte Slovencev v Italiji, ki so jih pričeli preganjati. Pri tem se poslužuje raznih razvpitih ter izdajalskih beguncev, ki so svoj čas hlapčevali fašizmu, in ki so se pred narodno svobodo zatekli v Gorico. Tako se je zgodilo, da je begunec Stanko Pelicon iz Rihemberga aretiral v neki goriški trgovini 80-letne-

Paroplovne družbe opuščajo svoje delovanje

Zadnji čas krožijo po Trstu govorice, da namerava paroplovna družba "Istria-Trieste" opustiti svoje delovanje v Trstu. Od petih ladij, ki so zdaj družbina last, ima italijanska mornarica tri v našem. Neki tržaški dnevnik poziva družbo, naj se zaveda svojih dolžnosti in naj naveže stike z odgovornimi oblastmi glede vzpostavitve redne plovne zveze med Trstom in Istro ter med Trstom in Gračem preko Tržiča.

Po čigavi krivdi?

Poročajo o podpisu trgovinske pogodbe med Jugoslavijo in Italijo. Tržaški gospodarski krogi se nedvomno veselijo uspešnega zaključka trgovinskih pogajanj med Jugoslavijo in Italijo. Pri tem si obetajo tudi lastne koristi, saj bo Trst v svoji posredovalni vlogi nekaj lahko zaslužil. Tržičani se vprašujejo: Kar ne bi mogel Trst s pametno politiko doseči nekaj podobnega? Predstavniki Jugoslavije so že nestrastno povdarili, da je Jugoslavija pripravljena skleniti podoben dogovor s Svobodnim tržaškim ozemljem, vendar se to vprašanje ne gane z mrtve točke na veliko škodo tržaške industrije, njenih delavcev in nameščencev ter potrošnikov. Vprašati se moramo: po čigavi krivdi? Odlaganje imenovanja tržaškega guvernerja pomeni odlaganje rešitve mnogih življenjskih vprašanj, ki bi jih morali nujno rešiti, da bi bilo ustrezno koristim tržaškega gospodarstva in vsega prebivalstva.

Veliko zborovanje partizanov v Nabrežini

V Nabrežini je bilo prvič po koncani vojni veliko zborovanje partizanov iz Trsta in tržaške okolice. Kakor ob vsaki priliki, tako je civilna policija tudi sedaj pokazala svoje pravo lice. Med drugim je skušala preprečiti, da bi slavni bataljon "Alme Vivode" prikorakal na nabrežinski trg. Toda partizani in garibaldinci se niso dali motiti, ampak so disciplinirano postrojeno prikorakali na trg ob navdušenih vzklikih prebivalcev in ostalih partizanov. Zborovanje je bilo v kinogledališki dvorani, ki je bila mnogo premajhna, da bi mogla sprejeti vase množice zborovalcev. Po navdušenih govorih, ki so izzvenili z zahtevo, da se demokratičnim množicam Svobodnega tržaškega ozemlja priznajo demokratične pravice, so partizani zapeli "Na juriš" in kar so se partizanske čete ob zvokih partizanskih koračnic podale proti Nabrežini, v spremstvu civilne policije, navdušeno pozdravljene po nabrežinskem ljudstvu.

"Reorganizacija" pri tržaškem radiu

Ko se je razstrel protest proti prepovedi Cankarja in odpravi mladinske ter otroške ure in slovensčine za Slovence na ra-

ga upokojenega slovenskega učitelja Ivana Makaroviča, ki je prišel k trgovki Trampuš in jo povabil, naj podpisne pristopno izjavo za vpis v Demokratično fronto Slovencev v Italiji. Starejša so odpeljali na policijo in ga vrgli v celico, kjer je na golih tleh prebil vso noč. Čuditi se je tem dogodkom, saj je Demokratična fronta Slovencev v Italiji priznana kot zakonita politična organizacija poštenega slovenskega demokratičnega delovnega ljudstva.

Tržaško prebivalstvo se zmerom narašča

Glede rojstev imamo v Trstu v oktobru 21 ljudi nad umrlimi. Je pa še presežek 835 ljudi, kar gre na rovaš raznih političnih priseljencev, ki prihajajo na Svobodno tržaško ozemlje iz raznih strani. Mnogi med njimi so tudi poslani z namenom, da bi na tem področju rovarili in hujskali. Kljub hudi stanovanjski stiski in kljub siromaštvu je imel Trst konec oktobra 271.601 vpisanega prebivalstva.

Pobalinska izzivanja

V gostilno blizu tramvajske postaje v Rojanu je pridivilo sedem pobalinov. Vsi so bili pijani. Prišli so v piti "fuori i sciaci". Tudi na drug način so psovali navzočne Slovence. Ko pa je očiten vodja pobalinov uvidel, da jo bodo izkupili, je pobegnil, za njim so zdirkali tudi ostali pajdasi. Podoba je, da so bili pobalini nalašč poslani v to gostilno kot provokaterji, da bi povzročili nered.

Za slovenske predstave se zmerom ni dvorane

Že dve leti si Slovencev narodno gledališče za Trst in Slovensko Primorje zamaš prizadeva, da bi izposlovalo pri zasebni oblasti dovoljenje za primerno dvorano, kjer naj bi bile slovenske predstave. Kljub temu je skupina, ki upravlja dvorano "Excelsior", že večkrat dala to dvorano na razpolago raznim šovinističnim in neofašističnim študentom za njihove sramotno nekulturne prireditve. Ob neki priliki so celo vzklikali Duceju in se je njihova prireditelj končala s splošnim pretepom. Vse takšne stvari kažejo, da je nekatere odločilne činitelje zasedbene uprave zelo pri srcu fašistično ozračje, ki se zopet poraja v Trstu.

IGRANJE POLITIKE NA RAČUN

MIZERIJE

F. A. Vider

Poslednji dogodki v tej deželi, politike, postajajo vedno bolj zanimivi, oziroma tragični, ker ljudski zastopniki v Washingtonu ljudstvo, ki jih je tja poslalo. V soboto dne 20. decembra je bilo iz štirih večjih mest po radiu poročano o religijni akciji, katere poročila za bogato Ameriko niso bila nobena posebna reklama. Poročevalci so povedali, da je število ljudi, ki potrebujejo javne podpore, v teku enega leta poskočilo v nekatere kraje do 100%. Največja mizerija v tem oziru je seveda na jugu, kakor tudi izredno pila čla podpora prizadetim revežem, ki povprečno znaša \$6.60 mesečno na osebo. Izrečena je bila pritožba, katere se lahko smatra kot obtožba našega gospodarskega reda, namreč kako težko je od mestnih ali državnih oblasti dobiti denar v svrhu podpore tem siromakom.

Za vzroke, zakaj se je število oseb, ki potrebujejo javno podporo, v tem letu zvišalo, so poročevalci pripisali silni draginji vseh predmetov, ki so neobhodno potrebni za življenjski obsto. Mnoge družine, ki so imele med sabo sorodnike odvisne od njihovega zaslužka, istih ne morejo več vzdrževati in tako so stari ter onemogli ljudje prisiljeni vprašati za javno podporo.

Sedaj pa pogledajmo, kaj delajo naši zastopniki v Washingtonu? Za domače ljudstvo, katero je zgradilo to deželo do takega vrhunca, da monopolisti, bankirji in podobni izkoriščevalci vlečejo dobičke v milijonih in milijardah, ni denarja niti za najpotrebnejše, za živež starim in onemoglim ljudem. Za korumpirano in od grškega ljudstva osvojevano monarho-fašistično

bodisi glede zunanje ali notranje politike, postajajo vedno bolj zanimivi, oziroma tragični, ker ljudski zastopniki v Washingtonu ljudstvo, ki jih je tja poslalo. V soboto dne 20. decembra je bilo iz štirih večjih mest po radiu poročano o religijni akciji, katere poročila za bogato Ameriko niso bila nobena posebna reklama. Poročevalci so povedali, da je število ljudi, ki potrebujejo javne podpore, v teku enega leta poskočilo v nekatere kraje do 100%. Največja mizerija v tem oziru je seveda na jugu, kakor tudi izredno pila čla podpora prizadetim revežem, ki povprečno znaša \$6.60 mesečno na osebo. Izrečena je bila pritožba, katere se lahko smatra kot obtožba našega gospodarskega reda, namreč kako težko je od mestnih ali državnih oblasti dobiti denar v svrhu podpore tem siromakom.

Kongres se je na zahtevo predsednika Trumana sešel k izrednem zasedanju, da odobri njegovo priporočilo za finančno pomoč Franciji, Italiji in Avstriji v vsoti do malega šest sto milijonov, kar je bilo v kongresu odobreno brez posebne opozicije. Obenem pa je bilo predloženo tudi priporočilo, da kongres osvoji ukrep, potem katerega bi se dalo ustaviti rapidno naraščajočo draginjo in seveda tudi za kontroliranje plač. Toda kongres ni imel volje ne časa, da bi se posvetil temu važnemu domačemu problemu, am-



Slika kaže Georgea P. Delaneyja, zastopnika unije livarjev ADF, ki je pred senatnim odsekom za "protekcije" malega biznisa izjavil, da bo v livarski industriji nastala velika brezposelnost, ako livarne ne doba surovega železa.

pak je postrašil naivne mase s "komunističnim" strašilom in šel na božične počitnice. Koliko časa bo ameriško ljudstvo še trpelo to naraščajočo draginjo in se dalo vleči od brezvestnih politikov, je pač od njega odvisno, ker od sedanjih vlade naj nihče ne pričakuje kakšne spremembe na bolje.

Delovni kolektiv "Gradisa" gradi novo delavsko naselbino v sredini Dobrave

Gradis v Mariboru gradi razen industrijskih objektov tudi novo delavsko naselbino v sredi Dobrave za delavce in nameščence tovarne avtomobilov na Tzemem.

Delovni kolektiv Gradisa je pričel z gradnjo stanovanjskih hiš v prvi polovici maja letošnjega leta. Gradi štiri stanovanjske objekte, ki so dolgi 77,5 m in široki 10,6 m. Vsa stavba obsega 5 enot s stopnišči, z visokim pritličjem, dvema nadstropjima in kleti. Vsak objekt predvideva 18 stanovanj za samce in 24 stanovanj za družine, v celoti torej 72 samskih in 96 družinskih stanovanj. Na ta način se bo prihodnje leto vselilo nad 500 ljudi v nova higienična in moderno opremljena stanovanja, saj predvideva letošnji plan izgradnjo dveh objektov in dogotovitev glavnih gradbenih del na ostalih dveh objektih.

Do 12. septembra so končali glavna gradbena dela na dveh zgradbah, na tretji do dveh tretjin, četrta pa je začela vidoma rasti iz temeljev. Mnogo pregledov je povzročalo uvažanje zidarskih norm. Težko je bilo prepričati zidarje, da je delo po normah pravilno, saj omogoča boljši zaslužek. Tekmovanja po starem načinu zidanja se je udeležilo 10 zidarjev, po novem načinu pa 9 skupin. Najboljši po starem načinu zidanja je bil polir Kotnik, ki je sezidal v 8 urah 639 kub. metrov zidu, po novem načinu pa se je odlikovala skupina zidarja Bezjaka s pomočnikom Zinkom in Damišem, ki je sezidal v 8 urah 1099 kub. metrov in s tem presešla normo za 500%, kljub temu, da so zidovi v stanovanjskem bloku razčlenjeni in je bilo v zidovih do 30% slopov. Po vsem tem so zidarji uvideli, da je norme mogoče preseči in s tem znatno dvigniti svoj zaslužek, če vložijo v delo količnik truda in dobre volje. Pričeli so tekmovali med seboj, kdo se bo bolje izkazal. Pri zidanju so se odlikovali zidarji Geld, Zalig in Vitkovič, med pomočniki pa Ladiš Edvard in Zinko Stanko ter delavki Kovač Tereza in Košarić Kata, ki se je celo udeležila tekmovanja zidarjev po novem načinu.

Kdaj bo kdo za teboj žaloval

Ko je Heinrich Heine umrl, je vse svoje premoženje zapustil ženi pod pogojem, da se takoj zopet poroči. "Tako bo vendar kdo na tem svetu," je pisal v oporoki, "ki bo obžaloval mojo smrt."

V Prosveti so dnevne svetovne in delavske vesti. Ali iščete vsak dan?

VERA V JUGOSLAVIJI

To poročilo o verski svobodi je sestavilo sedem ameriških protestantskih duhovnikov in urednikov verskih listov, ki so obiskali Jugoslavijo poleti 1947

Prev. Mirko G. Kuhel, tajnik SANS

II. del

NADŠKOF STEPINAC

Kmalu po našem prihodu v Jugoslavijo smo vprašali, ako bi lahko obiskali nadškofa Stepinca, ki je bil obsojen na šestnajst let prisilnega dela, ker je bil obtožen kolaboracije med vojno s sovražnikom. Razburjenje, ki je vzklikalo vsled te obravnave, je še vedno močno v katoliških krogih. Predno smo zapustili Ameriko so bili iz Clevelanda poslani naši delegaciji iztisljista Catholic Universe Bulletin, v katerih je bilo med drugim zatrjevano, da Stepinac "... po naših najboljših informacijah polagoma strada vsled nezadostne hrane." Ravno tako je Westminster kardinal Griffin končno tedna, ko smo dospeli v Jugoslavijo, obdolžil jugoslovansko vlado v istem javnem govoru, ki smo ga že prej omenili, da nadškof od lakote in dela v ječi umira.

Take govorice in obdolžbe so pomagale večati napetost med Ameriko in Jugoslavijo in pospeševati neslogo med Vzhodom in Zapadom. Če so resnične, tedaj smo hoteli vedeti ta fakti: naša skupina je smatrala, da bi v svrhu boljših mednarodnih odnosov javnost morala biti informirana, ako obdolžbe niso resnične. Jetnišnica Lepoglava se malo razlikuje od kaznilnic v Združenih državah. Na obzidju so stražni stolpi in brzostrelke—ravno tako kot v Sing Singu pri Ossinigu, New York. Ko smo se razvrstili v Stepincevo posebno sobo, ki se ne nahaja v glavni jetnišnici in tudi prava celica ni, temveč je poleg jetničarjevega urada—smo našli brezmadežno pobeženo sobo v obsegu 12 ali 15 čevljev dolgo in ravno toliko široko, v katero liže svetloba skozi dva okna. Bil smo naravnost iznenadeni, ko smo našli, da nadškof ni bil oblečen v progasti jetniški obleki, temveč v talarju. Stal je sredi sobe pri mali mizici. Na tej je stal pisalni stroj in dozdnevno je Stepinac tipkal, ko smo ga prekinili. Pisal je razpravo o svetem pismu stare zaveze v hrvaščini. Ob steni nasproti mizi so bile police, na katerih je bilo kakih petdeset zvezkov referenčnih in teoloških knjig.

Predno smo obiskali ječo, smo se med sabo zedinili, da ga ne bomo spraševali o njegovi obliki, razen če bi sam začel ta predmet, temveč o resničnosti ali neresničnosti govorice o postopanju z njim in o zadevnih posledicah, kar je bil naš glavni namen ugotoviti. Odkrjaja mu ni bilo prav, da bi odgovarjal na vprašanja preko tolmača, temveč je dejal, da bo odgovarjal sam, če kateri izmed naše skupine govori francosko, nemško ali italijansko. Dva naša člana sta mu nato predložila vprašanja, o katerih smo se že prej zedinili in sicer v nemščini in francosčini. Na vprašanje, ako je hrana zadostna, je odgovoril: "Hrana je zelo dobra." Glede svojega zdravstvenega položaja je dejal: "Blagoslovljen sem z dobrim zdravjem ves čas, odkar se nahajam tukaj." (Oba zdravnika, člana naše skupine, dr. Devol in dr. Nussbaum, sta se strinjala, da nadškofovo stanje direktno potrjuje njegov odgovor.)

Na drugo vprašanje je odgovoril: "Sveto mašo berem vsaki dan. To mi je v največjo uteho." Ko se je dr. Nussbaum predstavil kot zastopnik svoje organizacije in je v francosčini vprašal Stepinca, če so kakšne omejitve glede njegove verske svobode v ječi, je odgovoril: "Ne, ni nobene restrikcije." Dr. Nussbaum je dodal: "Ali imate nadškof odvrnil: 'Imam sv. pismo v latinščini in hrvaščini in tudi druge verske knjige.' Ko smo odhajali, je dejal: 'Hvala lepa za vaš obisk.' Nič ni ugovarjal, ko so ga naši člani fotografirali.

Odšli smo iz jetnišnice prepričani od tega, kar smo ranjarko videli in slišali, da so obdolžbe o "stradanju" in "prisilnem delu"—kadar človek pretehta težavnost teh besedi na javno mnenje v zvezi z obsodbo nadškofa—neresnične. Kdor vztraja pri širjenju takih obdolžb, namerava namenoma škodovati odnosom med Jugoslavijo in Združenimi državami in ogrožati svetovni mir.

Ameriška javnost zelo slabo razume zakaj je bil Stepinac aretiran in obsojen, kajti v ameriški tisku primanjkuje zadostnih zadevnih informacij. Obsodba nadškofa Stepinca podpira skoro tisoč fotografij in dokumentov, ki so bili predloženi sodišču in pokazani navzočim novinarjem, kakor tudi izjave mnogih priči. Kadar se razpravlja o Stepincevi obravnavi, je treba imeti v mislih, da sta njegova obravnava in obsodba bili faktično postopanje proti njemu kot osebi, ki je bila obtožena tesnega sodelovanja s sovražnikom države, ter da to ni imelo nobenega opravka z njegovo cerkvijo ali vero.

Kaj so dokumenti pokazali?

Dokument kaže, da so se ob času italijanske in nemške invazije na Jugoslavijo podzemne bande že prej organiziranih katoličanov, ki so si nadeli ime "Križarji" in so dobivali pomoč od posameznih duhovnikov in vojskujocih menihov,—dvignile, da sprejmejo napadalce. Dva človeka, ki sta bila odgovorna za atentat na kralja Aleksandra v Marseillesu leta 1934 in odtelet skrivano v Italijo od Mussolinija baš za to priložnost—Ante Pavelić (obsojen za ta zločin v Franciji in Italiji) in Zlatko Kvaternik, sta bila pripeljana v deželo ter sta postala lutkarji "Poglavnik" in vojaški poveljnik kvizilinske vlade takzovane "Nezavisane države Hrvatske". To potezo je pozdravil rimskokatoliški tisk v Zagrebu kot ustanovitev katoliške države po korporativnem načrtu, ki so ga propagirale papeževe enciklike; slavili so jo kot cerkveno skalo proti ateističnemu materializmu. Cerkevni voditelji se niso ustavili niti sprlo dejstva, da je jugoslovanska vlada legalno obstajala in da so se ostanki njene vojske še vedno borili.

Pavelić in Kvaternik sta s po-

močjo nemške, italijanske in "križarske" vojske pričela izvajati od Nemcev predlagan načrt za udrnitev hrvaške skupnosti z odstranitvijo židovske in ciganske manjšine, za zmanjšanje števila na Hrvaškem živčih Srbov in s prisiljenjem ostalih, da postanejo katoličani. Izmed 80.000 Judov v vsaj državi je bilo blizu 70.000 pokanih ali prisiljenih pobežati, njihova lastnina pa je bila zaplenjena. 240.000 pravoslavni Srbov je bilo z grožnjo smrti siloma spreobrnjenih k rimsko katoliški cerkvi (bizantinskega obreda). Kdor se je upiral, je bil ustreljen ali ubit, njihova trupla pa zmetana v množične grobove, ki so bili kasneje najdeni in odprti. Videli smo na stotine zapriženih izjav, ki prajo o teh zločinih in ki so jih podpisali sorodniki ali priče, v par slučajih pa celo rešenci. Lastnina srbske cerkve je bila zasežena in izročena katoliškim cerkvam in samostanom. Prošnje, v katerih se je zahteval in odobril prepis lastninske pravice, so sedaj v arhivu državnega tožila v Zagrebu in Sarajevu in nosijo podpise zagrebškega nadškofa Stepinca in sarajevskega nadškofa Šarića.

Katoličani, ki so se upirali ali pa javno obsojali ta početja, so bili zasledovani, pogumnejši med njimi (vključivši mnogo takih duhovnikov kot monsignor Ritić)—pa so pobeželi v hribe in se pridružili partizanski gibanju. Takim ljudem danes nova vlada izkazuje čast in jim zaupa odgovorna mesta. S takimi katoliškimi voditelji smo govorili in potrdili so nam resničnost teh zgodovinskih dejstev. Te reči so se dogajale v škofiji, katere metropolit je bil Alojzij Stepinac—v rimsko-katoliški cerkvi najvišja in odgovorna oblast—in še več, faktično je služil za vojaškega vikarja ustaških oboroženih sil, ki so izvršile najhujše prekrške, dasiravno je na podlagi gotovih katoliških listov on osebno priporočal zmerost.

(Konec prihodnjije.)

Glasovi iz naselbin

(Nadaljevanje s 2. strani)

svojih vrst nazadnjaške voditelje, toliko časa ne bo nobene spremembe v delavskih organizacijah. Mislim, da je danes med vsemi delavskimi voditelji še najnaprednejši John Lewis, dasiravno je bil velik nazadnjak pred dobrimi 20. leti.

Blizu se novo leto, zato šelim vsemu članstvu SNPJ in čitateljem Prosvete srečno novo leto in da bi ga dočakali še mnogo let!

Michael Perlin

V Prestranku na Primorskem so obnovili Prosvetni dom

*Prestranek.—Že dolgo smo si želeli postaviti svoj prosvetni dom ter tako s svojimi kulturnimi prireditvami razvijati slovensko kulturo, ki je bila pri nas dolga leta zaničevana in preganjana.

Sklenili smo popraviti delno porušeno stavbo Casa Balejo in si tako urediti prosvetni dom. Streha stavbe je bila razdrta, okna in vrata so bila razbita in tudi notranjost je bila poškodovana. Borili smo se z velikimi težkočami, toda pri vsem tem so nas bodrile besede velikega Ledinca: "Težko ni nemogoče." Ker je bilo pomanjkanje gradbenega materiala, smo okna in nekaj vrat zabili z lesom, zasli no popravili streho, v notranjosti dvorane pa smo položili 160 kvadr. metrov desk za tla in dvorano prebllili.

Stari oder je bil majhen za naše nastope in les ves iztrošen, kulise pa so bile razgrane. Za popravilo tega bi potrebovali 32.000 lir, v blagajni pa smo imeli samo 800 lir. Toda tudi te težkoče smo z vztrajnostjo premagali.

Težkoče smo imeli tudi s streho, ki je neprestano propuščala, tako da je ob deževnih dnevih stala voda v dvorani. Kljub vsemu nismo odnehal in pred kratkim smo dobili dodeljeno tudi potrebno strešno opeko. Prekrili smo streho ter s tem dovršili naše največje delo.

Vsa ostala manjša dela bomo zaključili do 7. novembra ter s pestrim kulturnim programom na slavnostni način praznili 30. obletnico Velike oktobrske revolucije.

Zadnje dni je bil John L. Lewis zopet predmet širokih komentarjev in novic, ker je svojo rudarsko unijo UMW dramatično potegnil iz Ameriške delavske federacije. Odstop je odobril glavni odbor unije.

TOVARIŠI

POVEST PARTIZANSKE ZVEZDARNE

TONE SELIŠKAR

(Nadaljevanje)

Prelepo pomladansko jutro jih je spet prebudilo. Ptice so veselo in neumorno čirale po vejah cvetočih dreves. Češnje so bile bele, kakor da jih je sneg obsul, pa tudi jablane in hruške so se pripravlale na svatbo. V vinogradu so cvetele breskve v enem samem ognju. Kukavica je že pela v gozdu, prve lastavice so švigale pod sinjim nebom.

Zajtrk je bil skuhan. Zbor! Nekateri so izpod curkov hladne vode iz vodnjakov hiteli po svoje skodelice, da ne bodo zadnji v vrsti. Žvižgali so in prepolni so bili pomladnega veselja, prepolni novih upov in nad. Postavili so se v vrsto pred kotlom. Dimež je svečano nadzoroval delitev prežganke in polente. V zraku je bilo slišati neke brnenje aeroplana.

"Ta je pa zgoden danes!" de nekdo.

"Ej, lepo smo skriti. Tu nas ne najde zlepa!"

Brnenje aviona pa je prihajalo vedno bliže in prav semkaj. Komandant se sprva ni vznemiril, kasneje pa, ko je bilo vedno bliže slišati ropot motorja, mu je naenkrat v srcu nekaj dejalo, da se bliža nevarnost in na ves glas je zakričal:

"Razpršite se v kritja!"

Partizani so neradi zapustili kotel in kar nič se jim ni nikamor mudilo. Komandant vidi strahove, so si mislili. Toda povelje je povelje! Počasi so se porazgubili med hiše, ali pa so se samo pod kap postavili in vihali nosove proti nebu. Kje si smrdokavra? Počast ti nemarna, si nam zajtrk skvarila! Sonja se je vsedla na prag skednja s prazno skodelico v roki. Črt je malomarno legel pod tepko, Pavlek pa je stopil v hlev k živini, to noč je zagledal luč sveta telček in si ga je šel ogledat. Še mar mu ni bil aeroplan. Avion pa je zdajci izgubil nad vasjo in je spet izginil. Toda zadaj za cerkvijo se je nenadoma zaokrenil in Sonja, ki je gledala v nebo, je zakričala:

"Bombe!"

Tisti hip pa se je že tik nje raztreščila prva bomba s strašnim treskom, da je tramovje skednja zletelo po zraku kakor drobne trčice. Vrtinec ognja, prahu in dima jo je zakril. Vso vas je zajel oblak dušecga prahu, bombe so padale druga za drugo, rušile in požigale. Vsi so planili v kleti ali pa tekli v hosto. Hiša, v kateri so stanovali komandant ter komisar ter namestniki, se je razklala na dvoje, hišica poleg nje je izginila in tamkaj je zijala ogromna jama. Ko je vso vas zajel ogenj, je avion prav tako naglo izginil kakor je prišel.

Tedaj so vsi planili iz kritja. Pavlek je zdriljal k razrušenemu skednju, tudi Črt se je zakadil tja, ki je bil ves krvav od krušecga se zidovja in opeke. Sonjo so našli pod kupom kamenja in tramov. Potegnili sta jo iz ruševin in jo naglo odnesla v hosto, kajti lahko se avion vsak čas spet vrne. Tudi nekaj drugih ranjencev so že znosili tja, pet partizanov, dve ženski iz vasi in otroka, ki mu je drobec bombe odtrgal nogo. Sonja je ležala na tleh brez zavesti. Ko ji je bolničarka Nežka potegnila okrvavljeno jopico s telesa, so zagledali na hrbtu strašno rano, iz katere je lila kri.

"Pijūca so ranjena!" je dejala bolničarka in prebledela, ko ji je čistila rano, kakršne še ni

videla in jo pričela obvezovati. "Težka, huda, huda rana!"

"Kaj pa je s Črtom? ..." je nenadoma zašepetala Sonja, ko se je za hip osvestila in medlo pogledala okoli sebe.

"Tu sem pri tebi, Sonja! Ali te hudo boli?" de Črt potro.

"Pa Pavlek ... ?" je dahnila.

"Sem že na nogah!" ji je dejal Pavlek in se ji trpko nasmehnil.

"Komandant ... ?"

"Ah, ne muči se draga tovarišica, zdaj moram popolnoma mirovati!" de komandant in se skrbno sklanja nad ranjenko.

Dva tovariša je ubilo. Ogenj je divjal po vasi, živina je žalostno mukala pod gorečimi hlevi, se zaganjala venkaj in spet dirjala podivjana nazaj v plamen.

"To je delo izdajalca. Nekdo je moral povedati fašistom, da smo v vasi!" je dejal zamolklo komandant. "Pavlek, Črt in Nežka, skrbite za ranjence, vsi ostali v vas in reševati, kar se rešiti da!" je ukazal in sam stekel med goreče hiše. Partizani so polovili podivjano živino, planili v goreče hleve in jo odganjali z območja ognja, nosili iz kleti žito, krompir, sode vina ... Ljudstvo pa je kakor noro begalo okoli uničenih domov, ječalo, stokalo in preklinjalo.

Začuda, cerkvice in cerkvenikova bajta poleg sta ostali nepoškodovani. Cerkvnik je že lazil okoli pogoreleev in jim kakor satan prišepetoval:

"Če bi ne bilo partizanov v vasi, pa nas ne bi tako kaznovali!"

"Kdo pa jim je šel povedat?"

"Nihče drugi kot tale!" je dejal pastir, ki je že ob zori gnil živino na pašnik pod vinograd. "Videl sem ga, kako je sopihal v hrib iz novomeške strani. Vprašal me je, kje je straža, potem pa se ji je izognil daleč naokrog!"

"Mavrahe sem šel nabirat takrat!"

"Sem z njimi!" je velel komandant, ko je slišal pastirja.

"Mene starca ... ? Na besede tega pastirja ... ?" se je čudil cerkvnik in se prekrižal. "Pojdimo vsi v cerkev!" je ukazal komandant. "Tam boš vprico Boga prisegel, kje si hodil!"

Cerkvnik je pričel drgetati in se je branil stopiti v hram. Toda ljudstvo, ki je že dvigalo pesti in mrmralo od jeze in srda, ga je spehalo vanjo. Porinili so ga prav pred oltar, partizani so pritisnili od zadaj in v cerkvi, kjer je vedno vladala tišina, je zdaj besnela ljudska jeza. V tistih obličjih vaščanov je gorela groza, oči so se ozirale na podobo Križanega in so pričakovale, da bo zdaj zdaj stopil s križa kakor sodnik božji pred požigalca in ga kaznoval. Komandant je prižgal dve sveči na oltarju in dejal:

"Govori za menoj! Prisegam pri Bogu vsemogočnemu, da sem bil nocoj vso noč doma." Cerkvnik, ki je dvignil desno roko in tri stegnjene prste v prisego, je izpregovoril prve komandantove besede. Potem pa se mu je obraz krčevito izpremenil, kakor da bi zagledal pred seboj strahotno prikazen, obupno je pogledal po ljudstvu, nato pa v podobo Križanega, roka se mu je povesila, nenadoma je zdrknil na kolena in začel skoz stisnjeno grlo:

(Dolje prihodnjik.)

NINE

Bilo mu je osem let. Potepal se je po vasi, lučal kamenje za psi in mačkami, znal je lepo pisniti skozi zobe, zmetal je po tleh vse pobiče svoje vrste; skratka, bil je "najboljši" izmed vaških otročinov. Doma je otepal močnik in polento ter začuden pogledal izpod večno priprtih trepalnic, če je zagledal v skledi mnenstro iz zelja, krompirja in fižola.

Nihče od domačih se ni brigal zanj. Pa kdo bi se tudi? Mati je prala, perilo oficirjem, oče je hodil nekam na delo. Vseh pet otrok se je potikalo po vasi in nikogar ni motilo, če je opoldne ostal v skledi nedotaknjen že zjutraj skuhan močnik. Pojedli so ga zvečer ali pa drugo jutro.

Kajpak je Nine hodil v šolo in to v italijansko šolo. Kaj se je tam govorilo in delalo, mu ni bilo mar. Če je slučajno dregnila učiteljica vanj, je stisnil ustne, oči se bolj priprl, da se je vedno prestrašena umaknila. Nekdo, ko si ga je učiteljica predznila "udariti", je skočil vanjo, jo podprl in preskočil ter je bil z dvema korakoma skozi vrata.

Nine se ni jasno zavedal svojega dejanja. Le to je vedel, da ne sme več v šolo in da bi ga italijanski oficirji pretepli, če bi se vrnil. Učiteljica je namreč vedno hodila z njimi. Imela je strahovito poharvano ustnice.

S hitrimi koraki jo je mahnil proti Podbežam. Hotel je zažvižgati, pa se mu ni obneslo. Nosnice so mu plale in zobje so mu bili preveč stisnjeni. Pravijo, da v Podbežah ni šole, da so tam partizani. Nekoč so v Podgradu štiri obesili. Učiteljica je rekla učencem, da naj gredo pogledat obešene bandite. "Naki!" je rekel Nine, "Če učiteljica reče, pa nalašč ne grem gledat." Pozneje je tu in tam slišal šušljati o partizanih. Italijani so jih imenovali "ribeli".

Na gričku, odkoder so se videle Podbeže, se je ustavil. Sedel je na kamen in izjemoma popolnoma dvignil trepalnice, da bi videl kje kaj posebnega, kar bi dalo slutiti na partizane. Ker ni ničesar opazil, je nadaljeval pot. Vsakih par korakov se je ustavil in gledal. Zaman! "Eh, no, pojedli me menda ne bodo" se je deček končno odločil, ter kakor blisk stekel po kamenju navzdol.

Za živo mejo pod vasjo je sedelo nekaj fantov. Nine jim je bil že preblizu, da bi se jim bil mogel umakniti. Sklonil je glavo, da so se mu kuštravi lasje usuli na čelo, tesno priprl oči, porinil roke globoko v žepe in korakal mimo.

"He, kam pa?" mu je nekdo zaklical. Pospelil je korake. Tik pred seboj je zagledal vojaške hlače in težke škornje. Ne da bi dvignil glavo je poiskil na desno in levo. Povsod škornji, težki čevlji "Imajo me!" je pomislil. Sedaj me bodo ubili, ker

sem sunil učiteljico. Bliskovito se je okrenil ter hotel bežati. Zaletel se je v nekoga, ki je stal za njim.

"Ne tako hitro, pobič. Kam se ti pa mudi?" Hotel je reči, da ga to ne briga, pa mu je šinilo v možgane, da italijanski vojaki ne govorijo slovensko. Počasi je dvignil glavo, oči še vedno varno priprte in zagledal same nasmejane obraze.

"Grem v Podbeže," je dejal kratko, da bi se ognil nadaljnemu izpraševanju. Poiskil je še enkrat navzgor. "Puške imajo, nekatere zvezde na kapah in smejejo se. Čudna reč!" je mislil Nine.

"Nas poznaš?" je vprašal ta, ki se je bil Nine vanj zaletel. "Nje," je kratko odsekal Nine, nič kaj radoveden.

"Pa gremo s teboj," so rekli vsiljivci in hoče, noče, je moral Nine z njimi v vas. Učiteljica je krivda, da je ujetnik in tak srd ga je prevzel, da je glasno izrekel skrito misel: "Premalo sem jo".

"Koga?" so takoj popadli radovedneži. Smola je pa smola, ti ljudje so izlekli iz Nina vse, kar se je zgodilo.

"Prav si storil," je dejal jazen fant. Nine je od začudenja široko odprl oči in nehoti vrgel lase raz čela.

In spoznali so se: Nine in partizani. Nine je ostal v Podbežah in pasel Bucinovim kravce. Pogled je imel še vedno zastrt, le kadar je zagledal kakšno vojaško hlačo, je dvignil glavo. Najprej je bil, če je smel

stati na Kobilji glavi na straži. Vsi so vedeli, da je Nine najzanesljivejši stražar. Od tam, od Podgrada, njegove rojstne vasi, je bilo pričakovati nesreče. Tu je bilo italijansko gnezdo. Na drugi strani Kobilje glave, v Brkinih, tam so bili partizani. O, Nine je bil že tam. S seboj ga je bil povedel kurir Pavle.

Ce je na parobku Grmade nad Podgradom zagledal Italijane, jo je ucvrl v vas, rezko zažvižgal in stekel naprej do Bridovega mlina, kjer je bila javka.

Kapitulacija Italije in prihod Nemcev nista v Ninu zbudila nikakršnega presenečenja. Sovražniki so bili prvi kakor drugi.

Partizani so prihajali in odhajali in edini Nine od vseh vaških otrok je smel z njimi v vsako hišo, vse videti in vse slišati. Ko sta pri materi Kuhtovi bila dva ranjenca, jima je Nine nosil jabolko, hruško in sliv, da jih ranjenca nista mogla pojesti. Če se je po vasi pobiral živ, se je pristulil zraven ter vsaj z eno roko držal vrečo ali košaro.

Jokal ni Nine nikdar. Celo takrat ne, ko so Nemci zažgali Podbeže, in vso moške, katere so našli doma pobili. Nine je ležal v grapi pod smreko do noči. Krave je zgnal v hosto. Pogorišča, povsod sama pogorišča. Tu pa tam so še gorela zrušena podkrova. Ljudi ni bilo nikjer. Žene in otroke so Nemci pregnali v drugo vas. Na sredi vasi pred Stefanovim požiganim hlevom je ležal človek, ves ožgan in izkažen. Z zadnjimi močmi se je poskušal rešiti iz gorečega hleva, kjer je zgorelo 19 mož, 19 družinskih očetov. Nine je drhteč zbežal nazaj v hosto. Stisnil se je h kravi Mori in tako preždel vso noč.

Zjutraj se je vrnil v prazno vas. Živeč je bil razmetan po tleh, obleke, razbito pohištvo, vse je ležalo okrog, pobiral je, kar je mogel, metal v skrinje in lonce, kar in kjer se je dalo.

Moral je ostati blizu vasi za zvezo. Če se mu je zahotelo tople jedi, jo je mahnil v Hruško k pregnancem, a se je takoj zopet vrnil. Partizani so računali nanj: "Na Kobilji glavi straži Nine".

Svoboda! Velika in lepa beseda. Za Nina je pomenila mnogo. Povsod zelenje in zastave. Povsod smejoči se obrazi. Celo pogorišča so izgledala veličastno. Nine je smel v Podgrad in na sredi vasi glasno pisniti skozi zobe. Toda Ninu se to ni zdelo več tako imenitno kakor nekoč. Mnogo bolj je bil ponosen na to, da so se vsi partizani z njim razgovarjali, kakor da je on sam eden izmed njih.

Ostaj je v Podbežah. Vse svoje mlade moči je dal za obnavljanje pogorelih hiš.

Tedaj je zaslišal, da pride v vas učiteljica. Takrat je Nina oblila vročina po hrbtu. Je že res, da so slovenska šola, toda učiteljica—to se mu je zdelo vsakokrat sitno.

Lase na čelo, oči priprte in z rokami v žepu, tak je sedel Nine v klopi. Ne more si pomagati, toda nima rad učiteljice, četudi tako lepo govori in nima namazanih ustnic.

"Kako se pišeš, mali?"

Molk.

"Ne maraš povedati?" vpraša učiteljica z začudenim nasmehom.

"Nje!" strše Nine glavo in šikla radovedno v prijazno lice. Učiteljica je zablisnilo v očeh in Nine je stisnil glavo v ramena, pripravljen na skok.

"Nič ne de, boš pa jutri povedal," je mirno dejala in se smeje še razgovarjala z njegovo sosedom. Od začudenja je pozabil sesti, dokler ga niso od zadaj potisnili na klop.

Zvečer je sedel na zidu za cerkvijo in pravil Lovrinemu Lojzetu, ki ni več hodil v šolo, kako krasno učiteljico bliskajo oči. Ona je pravkar prihajala po cesti.

"Boš videl, Tone!" je rekel Nine in si hitro našel čik, ki ga je našel na zidu.

Obstala je pred njima ter sedla na zid.

"Zdravo!" sta dejala fanta in šiklila v njene oči. Zdelo se jima je, da so se pomračile. Pokazala je z roko na požgan hlev na levi in rekla: "Tukaj so Nemci zažgali ljudi, kajne?"

"Da," sta rekla oba hkrati.

"Nine, si ti koga videl od mrtevih?" je vprašala učiteljica, ki je bila o vsem že točno poučena. "Kako da ne! Prvi sem vi-



Narodna zveza podjetnikov, predstavnica Wall Streeta. Je prišla z gigantično kampanjo, katere namen je prepričati ameriško ljudstvo, da velikanški profiti niso vzrok veliki draginji. V okviru š. boga Wall Streeta, je videti šest predstavnikov velekorporacij. Od spodaj navzgor so: Lammon duPont, predsednik direktorja E. I. duPont Co.; Robert A. Watson, dosluživši podpredsednik Narodne zveze tovarnarjev; F. C. Crawford, predstavnik Thompson Products Corp.; J. Howard Pew, predstavnik Sun Oil Co.; John L. McCaffrey od International Harvester, in Walter Fuller, izdajatelj Saturday Evening Posta.

Zapiski iz napada na Lož

Stane Semič-Daki

Dne 16. oktobra 1941 so Šerčerjevi načrti za napad na Lož že dozorevali. Podatke o postojanki si je preskrbel od domačinov. Še posebej pa je zadolžil partizana Smelega, ki je bil doma iz Loža, za vse podatke, posebno za tiste, ki naj bi točno povedali, v katerih hišah so Italijani. Dokončni načrt in razporeditev vojske smo pripravili v kratkem času. Od 16. do 18. oktobra. Pripravili smo strelivo, orožje, hrano in objasnili borcem, kako je treba delati in zakaj je potrebno izvršiti likvidacijo italijanske posadke v Ložu.

V soboto zjutraj 18. oktobra je sklical Ljubo Šerčer komandirje, vodilce in puškomitraljeze. Razgovor je trajal od jutra do 12. ure. Že prejšnji dan pa je bila pripravljena že vsa hrana, kajti borci so šli že prej z nahrbtniki v dolino iskat hrane, ki so jo preskrbeli organizacije OF na Knježni njivi in v Vrhniku v Loški dolini, ki je žrtvovala največ. V noči od 17. na 18. oktober bi počivali, drugo jutro pa bi ob 12. krenili proti Ložu.

Vseh partizanov nas je bilo del Kompareta Kuhtovega. Bil sem v hosti, ko je goro ...

Nine je govoril in govoril. Čik je nerodno svaljal po roki, ga stisnil v pest da mu je ožgal kožo in ugasnil. Zapeklo ga je, toda ni nehal govoriti. Spustil ga je počasi za hrbtom na tla. Učiteljica ga je poslušala in ga še vedno kaj vprašala.

"Si v pionirski organizaciji?" je končno dejala.

"Jaz sem komandant odreda," je povedal Nine s ponosom.

"Tako? Misliš, da nisi pionir, ker kadiš cigarete." Vstala je, z nasmehom rekla lahko noč in odšla.

Nine se je vrgel v travo in jokal.

"Prosim, kdo bi prinesel v razred začasno stol, dokler si ne nabaviš svojega," je vprašala učiteljica drugo jutro v šoli.

Nekaj učencev je planilo skozi vrata. Nine se je prvi vrnil s stolom, ki ga je postavil pred mizo. Nato se je postavil v "mirno" pred učiteljico in povedal s široko odprtimi velikimi rjavimi očmi: "Pišem se Ivan Likar, rojen 15. maja 1934 v Podgradu, stanujem pri Jursinavi Jožetu, po domače Bucim v Podbežah št. 27."

S. S.

streljati v zrak. To je bil za Italijane znak vzbune.

Ko sem prispel do glavne ulice, sem zagledal Italijane, ki so tekli v hiše po svoje orožje. Malo dalje, pred pošto, pri nekem kmečki hiši pa sem zagledal kakih šest italijanskih oficirjev, ki so na klopi sedeli z dekleti. Do takrat v Ložu še ni pal noben strel. Pred svojo grupo sem prispel v mesto nekaj minut pred ostalimi borci.

Težko je bilo streljati, ker je bilo na trgu veliko ljudi. Bala sem se, da ne bi zadel domačih novonamestov Italijanov. Zaklical sem: "Abbasso Mussolini, a to le mani!" in obenem poslušal domačine, naj se umaknejo. V trenutku, ko sem to zavpil, sem že spustil prvi rafal na italijanske oficirje, ki so z začudenjem gledali, kdo je ta človek z mitraljezom. Oddaljen sem bil od njih kakih 30 m. Toda moj prvi rafal ni imel učinka, ker nisem meril. Tako je oficirjem uspelo zbežati v hišo. Z njimi so zbežali tudi vojaki. Tedaj so se od vseh strani zaslišali rafali in pričela se je resna borba. Prebivalstvo se je hitro poskrilo, tako da so po trgu sem ter tja begali samo še vojaki. Uspelo mi je obrniti mitraljez na levo stran in pričel sem streljati po vojski. Že je ležalo sredi trga nekaj Italijanov. Ko sem videl, da je zavladal med njimi poplah, sem skočil na sredo trga in pričel streljati z mitraljezom, ne da bi meril. Tako mi je uspelo napraviti veliko zmedo in omogočiti ostalim borcem moje grupe, da so se spustili za Italijani po trgu.

Po borbi smo pobrali plen, ki pa ga je bilo bolj malo. Na pošti je bilo vse orožje razbito od bomb. Zaplenili smo sicer skladnice streliva in hitro pobrali zaboje. Pogledali pa nismo nič, kaj je v zabojih. Tako je tovarni Kogoj z nekaj borci nabral štiri zaboje in jih odnesel s seboj. Vzeti smo tudi okoli deset pušk. Te smo pobrali ujetnikom in ranjencem. Ker nam je v tistem času tudi denarja primanjkovalo, smo gledali, da bi prišli do njega. Vdrli smo v pošto, kjer je bila blagajna. Trije borci so se spravili na blagajno, da bi jo odprli, toda blagajna je bila dobro zaprta. Ker je bila blagajna na bolj majhna, smo jo odnesli s seboj v hosto.

Ko smo se po umiku iz Loža vrnili v hosto, smo pričeli odprati blagajno. Ko smo jo s trudom odprli, smo v njej dobili vsega skupaj tri lire. Seveda smo se ob tem pristržno nasmejali. Še bolj pa smo se smejali borcem, ki so morali tako težko zastoj nositi. Nekaj podobnega je bila tudi z zaboji, ki jih je nosil Kogoj in dva borca. Ko smo hoteli v hosti razdeliti strelivo, da bi vsak nekaj nosil, smo odprli tudi te zaboje. Teh zabojev smo bili zelo veseli, ker smo svoje strelivo že porabili. Komaj pa smo jih odprli, smo se že pričeli smejati in preklinjati obenem — vsi naboji so bili prazni!

Borba v mestu samem je trajala tri in pol ure. V tem času smo pobili in ranili kakih osemdeset italijanskih vojakov. Med njimi je bilo tudi pet oficirjev.

Američani gradijo vojaška oporišča

Atene. — Ameriški inženirji tehniki in podjetniki, ki so prišli v Grčijo, so začeli graditi vojaška oporišča in utrdbe na otokih Tasosu, Kreti, Krfu in na Peloponezu, kar jasno odkriva prave cilje ameriškega zanimanja "za pomoč" Grčiji. Z državljansko vojno, ki so jo skupno z Angleži zanetili in ki jo podpirajo, uničujejo Grčijo in jo spreminjajo v ruševine, ki vidijo v njej protibalkansko in protisovjetsko mostičke za novo vojno, ki jo pripravljajo.

DONT LET YOUR ACCORDION be a dust collector.

I will pay top price for SLOVENE ACCORDIONS any make or shape.

Write or phone Olympia 9907

AL MOROUSE - BROUGHTON, PA.

NE DOPUŠČAJTE, DA VAŠE HARMONIKE so zbirališče prahu. Jaz kupim in plačam najvišjo ceno za SLOVENSKE HARMONIKE, brez razlike na stanje ali izdelak. Pišite ali kličite—Olympia 9907.

AL MOROUSE - BROUGHTON, PA.